

nasqué del cant i de la lira

*Papers de Versàlia, Núm. V
Hivern 2009-2010*

« *Papers de Versàlia* »
Plaquettes de Poesia

Marcel Ayats, Josep Gerona, Esteban Martínez,

Quilo Martínez, Josep Maria Ripoll

Casa Taulé
Carrer de Sant Joan, 35 Sabadell - 08202

www.papersdeversalia.com

nasqué del cant i de la lira

Il·lustració de la portada i dibuixos: Natividad Ayala

Papers de Versàlia, Núm. Y

Les diferents arts s'han donat rarament aïllades, gairebé sempre en connexió permanent les unes amb les altres. En el cas que ara ens ocupa, és ben sabut que la poesia neix del cant i de la música, i les dues arts es fonamenten en principi en algunes bases comunes; per això Verlaine demanava, abans que res, música en el poema.

És la modernitat, en un sentit ampli, la que sovint ha trencat aquesta relació harmoniosa, per fer de la poesia un art sobretot escrit, en què l'element gràfic també és important. Però això no implica que s'anul·lin els lligams entre les dues arts: de fet, la música continua par-tint sovint de la poesia.

El camí invers topa, però, amb un obstacle peculiar: el llenguatge escrit, concret per definició, ha de fer un esforç suplementari per apropar-se a la més abstracta de les arts. Aquest és el repte a què s'ha enfrontat *Papers de Versàlia* en aquesta ocasió. Amb la varietat d'estils i d'enfocaments habituals en nosaltres, la poesia que "nasqué del cant i de la lira" –en vers de Rainer Maria Rilke– prova aquí altra vegada de suggerir un univers proper al musical.

DOMINI DEL CÀNTIC

Atenc una presència
profunda i enigmàtica
que puja cautelosa
del fons de la nuesa
i a poc a poc inunda
el temps que fou silenci.
S'acreix i s'arraïma,
s'aferma en el miratge
i el flux es multiplica.
L'insòlit, per sorpresa,
descriu mitja paràbola,
remunta i s'esmicola.
Ingràvida retorna,
diàfana i alada.
Podria ser penyora
de l'alta subtileza
de pètals en ofrena
i tria decidida
volences de prodigi
i amb traces de delícia
s'ajoca extenuada.

(Reconeixement a Gabriel Fauré)

PERCUSSIÓ

En el bressol on mires, solitari,
com s'estrafan les cares que t'envolten,
camps a través de continents extensos,
en desastrats i claudicants vehicles,
sota llores groguencs que s'agrumollen,
pujat de peus a inconsistents antenes
o entenebrit pels logaritmes tràgics,
perceps només la música dels ossos.

QUARTET PER A LA FI DELS TEMPS

A Olivier Messiaen

Piano

L'eternitat és un rellotge
sense busques.

Violí

Esbatanades pupil·les s'arrapen
a les branques prominents
de l'horitzó.

Violoncel

Sobreeixint del mar eixut
s'escola la vida.

Clarinet

Peu nu
passa l'espera caminant
damunt les brases.

TO THE END OF LOVE

Nit de divendres plujós.
Des de la finestra de l'habitació
–passeig marítim, hotel antic–
contemplo la platja deserta,
l'aigua serena del mar i la pluja
rodant sobre el mar glaçat dels vidres.
De fons, música de jazz.
Asseguda al llit –cigarret a la mà–
m'observes amb la mirada tèrbola
de l'amant que tem que arribi
el dia on un mar interior
esborri els records de la pell,
les hores nues dels cossos
enllaçats a la maror de la vida.
De fons, un solo de saxo travessant la nit.
T'agafo les mans i junts contemplem
el paisatge fosc aferrat a la finestra. Plou
dins i fora d'aquesta cambra.
Plou dins del cor. Però passarà la tempesta
i sobre el tapís de la sorra remoguda
trobarem la música de l'aigua
empenyent-nos a ressorgir del naufragi.
Mirant-te als ulls et dic
–convidant-te a ballar les notes tristes
que acarona la veu de Madeleine Peyroux–:
Dance me to the end of love.

ANTON WEBERN: MORIR A TRETOS

– “Es mou en la foscor. He vist brillar
la punta encesa d’un cigar dels bons.”
Els cops, la llum que crema com el gel,
ales i vent i gent que xerroteja
darrere el vel trencat de la mirada.
Em moc en la foscor i em costa molt;
travesso el bram del mar encara sord,
estels fugaços em pentinen calb,
ric dels meus braços curts i em cau la boca,
un degoteig em martelleja el cap,
em ve un record de calament florit,
i olors de bosc espès i de bolets...
les mans que sé que són les de la mare
em renten el culet i l’entreuix,
i entre els llavis li veig un imperdible...
Tot a l’entorn fins lluny és ple de creus.
Intento amb la mà lliure escriure un vers
que pugui recompondre amb notes balbes,
bellugo el pentagrama amb un alè,
escupo un doll de música vermella:
de dotze, sis... de sis en queden tres...
de tres per quatre... dotze, fuig el zero,
queda un sol sostingut per l’armadura,
no em respon el paper, no sento veus.
S’han esborrat del tot, com els records.
Deu ser el minut després d’haver rebut
l’impacte de les bales... –“L’he abatut!”

UN VIOLONCELO PARA
JUAN SEBASTIÁN BACH

En qué clave el aire
su flor inclina hacia el hombro,
por qué escalas sube lo lejano
hasta llegar a esta casa,
qué música desnuda,
qué cuerpo donde quebrarme.
¡Si ha poco yo era el viento del oro!
Y hoy,

ni sé qué vuelo
edificó su corazón de bosque,
ni qué silla es la de estar solo
para aguardar, ya siempre, su regreso.

PIAZZA DEI MIRACOLI

Danza
de espectros
en la Piazza dei Miracoli

Música blanca
para una noche fantasmal

CATÁSTROFE

La música inaugura el cataclismo.
La orquesta se demora en el desastre.
Lentamente se hunden los arpegios
en el sueño profundo del naufragio.
Porque todo es naufragio y absoluto.
El caos organiza su armonía.
En los violines lucha el pájaro
invisible de algún tiempo futuro.
Como si se tratara de un ahogado
el violonchelo flota a la deriva.
El arpa enmudecida se desploma
sin manos que sustenten su equilibrio.
Detrás de cada nota que no suena
sueña mi corazón con el fracaso.
El año que comienza es un barco
de lujo que se escora en las aguas
prohibidas del deseo. Lamentarse
no ayuda y los acontecimientos
no serán mitigados por el hecho
de que siga sonando la música
mientras todo se hunde lentamente
en el sueño profundo de las aguas.
Ya no cantan las míticas sirenas.
El piano se inclina suntuoso.
El silencio amenaza con su frío.
Tal vez mi corazón no lo resista.

MIRADOR

He retomado esta calle
para observarla de frente.
Cierto recelo de encontrarme,
de admitirme reflejado en su mansedumbre,
marca con quietud el último momento
de la búsqueda. He llegado
hasta aquí, y es este lugar el que ha conseguido
que me detenga por un instante.
Oigo algunas voces: Delibes, Gorecki, Debussy.

¿Cómo se ha creado este paisaje
ante mis ojos?
¿Cuál será su destino a partir de ahora?
Es extraño el porvenir si se mira a lo lejos,
percibiendo cómo las calles se han abierto,
sin preámbulo.
La arboleda que les precede, a los pies de quien regresa,
siempre es motivo para conquistar lo que uno fue,
o consiguió ser,
en otro tiempo.

Algunos destellos me descubren el reflejo
de ciertas casas, y comprueban que por aquí
también pasa el sol a veces.

NOTICIAS DEL DÍA

Hoy he sabido que los olmos se están muriendo.
Los mata una epidemia provocada por un hongo
y poco puede hacerse. Grafitosis se llama la enfermedad.
Algunos ejemplares, de más de trescientos años,
fuertes como robles, tienen largas agonías.
¿Habrá muerto definitivamente el de Machado,
aquel partido por un rayo en el que verdeó una rama?
¿Y los de Lope, Virgilio y Garcilaso...?
¿Y el de Octavio Paz cuyo olmo, dijo,
es el hombre que da siempre peras increíbles?

Pero quizá no hubiese atendido a la noticia
si no supiese ahora que algunos árboles emiten sonidos
cuando se sienten ya muy débiles.
No pueden callarse el miedo, y eso los mata
porque despierta en ciertas especies de escarabajos
un instinto hermano del de los buitres.
Eso he leído que han descubierto un músico y un físico,
y prensa de medio mundo se ha hecho eco.
Por la literatura sabíamos del murmullo de los sauces,
del soliloquio de la encina y de la queja del junco.
Ahora sabemos que, como a los hombres,
el miedo a la muerte también da voz a los árboles.

MATÍ DE REIS

(Variacions sobre un tema de Leopardi)

Has parat el cotxe en el pendent.
El sol ja va assecant el fang de les roderes.
La serra de l'oest que tanca el terme
retalla un horitzó net i brillant.
Et sembla la mateixa que et prenia
quan eres un infant que començava a viure.
¿Creus que cada cop que hi tornaràs
seguirà excusant-te la mirada
de tants retalls de món,
de tantes parts de l'últim horitzó?

Ara, per a compondre el poema, escoltes
Paisatges de Mompou, i aquells retalls
són evocats sense haver-los viscut:
ajagut en la fredor de la tarda,
cada nota et fa l'efecte que és
la pulsació d'un cor; cada acord,
un cos que respirés; cada compàs,
fressa de passos contra la ventada.
Com cada pausa t'obre un clot, cada silenci,
una petita mort ben treballada.

La música que et nega el pensament,
encara et queda vida per sentir-la,
perquè has de tornar tantes vegades
a seure sol al centre dels turons.
Contemplant endins d'aquell immens silenci.
Coneixeràs pels ulls la veu de l'infinit.
Si en girar el full trobessis que la nit,
clara i dolça, sense vent, t'espera,
hauries emergit del dolç naufragi
d'aquesta profundíssima quietud.

VOLIA	els meus	així.
	ulls van	Sentir
	llegir	<i>musica...</i>
Volia	que en un	No, no
'nar a	informe	no puc.
Salzburg:	austríac	Camino
sentir	es deia	Sortint
<i>musica.</i>	ben clar	del meu
Deu ser	que un terç	treball
bonic,	d'austríacs	camino.
'nar a	fa un pes	No pas
Salzburg:	gegant.	cap a
sentir	És clar	Salzburg,
<i>musica.</i>	no hi puc	és clar.
Sovint	pensar.	Cap a
volia.	Mareja	un altre
Però vaig	el càlcul	indret.
deixar	de taules	Cap a
la idea	que cal	un lloc:
quan no	servir	el bar
puc dir	en un	amb més
el lloc,	indret	mal nom

del món.	"de fer	"tothom.
"És hora"	"culleres,	"Taró
-em dic-,	"què en sap?"	"tatà
"d'anar al	"Tothom	"rotom.
" "Diable"	"es pensa	"Taró
"i beure	"que Bach	"tatà
"uns gots.	"està	"rotom.
"Què en sap	"ben viu."	"Taró
"el gat	"Tothom	"taró
"de fer	"tothom.	"taró
"culleres,	"Tothom	"tatà...
"eh, Bach?"	"es pensa	"Tothom."
-Pensava	"que Bach	
servint	"està	
les taules.	"ben viu,	
"De fer	"tothom	
"culleres,	"tothom	
"què en sap	"tothom	
-i crido-,	"totaro	
"el gat?"	"totaro	
"Bach, bufa,	"taró,	
"el gat	"totaro	

DE HAYDN

(Escrit a partir de la sonata en si menor de Haydn, Hob. XVI:32)

Les coses amagades em requereixen.
M'encanta assaborir-les.
Estiro fils que se'm trenquen.
Però tant me fa.
Recordo què somiava al poble dels meus pares.
La conversa de les ombres, puc dir-la amb totes les lletres.
Hi ha muntanyes en ruïnes.
Persones que cauen a trossos.
Cal que t'ho expliqui?
He vist planetes, tolls d'aigua, un home profundament equivocat i
[impenitent.
Hi penso de puntetes.
M'agraden les vores de les flames, les aigües no sotmeses, els espais
[buits dels àtoms.
Pots seure amb mi, si ho vols, i veure l'espectacle.
Mira: els brots ja s'han badat, la pluja amara les parets.
M'agraden la negror i les esquerdes.
Ja sé que esperes que et digui que sí, que les coses agraeixen.
En realitat, jo parlo de moltes altres coses.
Entenc bastant els mecanismes de la vida.
Les ombres estranyes ja no m'espanten.
Em faig gran i petit.
No sé si cal que t'ho ensenyi, però mira els camps de llum verda.
Les fulles m'empenyen.
La dolçor hi és per contrast.
L'ombra és delicadíssima i profunda.
La forma no és superficial.

LA MÚSICA QUE ME ACOMPAÑA

¿Por qué os convoco en este otoño, Bártok, Beethoven, Mozart, a vosotros, en quienes proyectaba mi niñez la pureza sin rostro de la tierra? Algo os trae hasta mí, con la misma pasión que entonces despertaba descubrir la nostalgia de vuestro esplendor.

Antes de hablar y comprender, cuando aún mi voz buscaba su horizonte, ya bebía en vosotros el temblor de un hálito y era posible imaginar un mundo en el sonido de su inmensidad.

Fuimos viejos amigos. Yo siempre os tuve junto a mí. Por eso, en el océano del tiempo, como hijo espúreo de la noche, navegaba seguro. Nunca es el día quien me orienta. Converso con guijarros y con árboles, pero ninguno escucha lo que digo. Son sólo espejos sin memoria. Entonces, cierro los ojos, como antaño, y el cuerpo se disuelve en un latido. Cuando os escucho, en medio del silencio, conozco el centro y el origen: el cielo aún era azul y yo estaba desnudo.

CUATRO HAIKUS

voces y cítaras
levitan con los lotos
siempre hacia el alba

un solo canto
en el sinuoso bosque
lleva el presagio

soñará el niño
las lindes de la noche
canción de cuna

nocturno trópico
de canciones rituales
cruzan los bosques

YO SEGUIRÉ ENSEÑANDO TUS CANCIONES

(En recuerdo del cantor que se ha ido)

No dejaré que el viento se lleve tus palabras
o que la lluvia apague
 el eco de las quenas sonando allá en el monte.
No dejaré que callen los charangos
 ni que el bombo legüero marque ritmos de muerte.

Elevaré mi voz hecha baguala
para pedir al guardián de la vasija de todos los secretos
que tu voz no se vaya,
que vuelva hecha poema y se quede por siempre
 habitando los verdes de mis viejas montañas.

Tu canción lleva el polvo que cogió en los caminos.
Es huella en los senderos. Es hoguera en la casa.
Y sembrando futuros,
 versos
 danzas
 arrullos,
harán jardín del monte
y aromarán la estancia.

Porque tu canto es sueño
 es aire
 es grito
 es eco

por eso,
yo seguiré enseñando tus canciones.
No dejaré que el viento se lleve tus palabras.

FIL MUSICAL

Aspiro sovint, líric, a la música
de les esferes, als cors angelicals,
mentre em sé arrelat en canvi
a la música ambiental, al mobiliari
d'hotel del gust de tots
que és com dir de ningú. No cansa
allò que pertot regna, i sí
una presència de solemnitat
continuada, que vol invitar a l'èxtasi
sense interrupció. Aspiro a la música
de les esferes només
en la forma covarda que em permeti
un retorn amable al fil musical.

Dèbil com tots, cobejo
la vida apacible.

DUES FANTASIES SOBRE TEMES
DE MOZART I STRAVINSKY

LÀ CI DAREM LA MANO

Fent camí més de pressa que no el temps,
vindrem un dia a aquell jardí perdut
on les glans trepitjades pels camins
esdevindran les més florents alzines,
on dels nius asprament desgavellats
per les urpes del torb o del falcó
s'alçaran les cardines i les merles
a traçar en l'aire vives escriptures.
Allà, a la fi, ens hi donarem la mà,
sota l'ombra del teix o al bat del sol,
sense sentir calor ni esgarrifances;
tant se valdrà si ens mira gent o no,
voldrem i no voldrem, com nens petits:
sense dir res, ens donarem la mà.

LE SACRE DU PRINTEMPS

I. M. Albert Ràfols Casamada

El glaç estreny el ventre de la terra
i el sol ja és només un llantió;
el vell Savi i els folls se n'esgarrifen,
els ronquen les entranyes de terror.
Només saltant damunt la crosta blanca
cedirà gota a gota, riu a riu;
i al cel hi creixeran línies i taques
correspostes al verd mirall florit.
Mentre aixequen l'altar del sacrifici,
s'hi atura el primer cant de la puput.
L'elegida entrarà al cor de la terra,
talment picada d'escorpí al taló.
Com mor el gel per donar vida a l'aigua,
la sang que mor esclata en sang naixent.

HABEMUS PAPAM

L'estúpida lletania, afanys
per renéixer de les tres morts més bordes.

(Orfes quan van retirar-nos el pit matern,
coixos en descobrir que el tresor era la incògnita,
cecs davant del marasme de portes sense pany.)

Cantarem a pit descobert allò
d'aquesta's clau que'l cel tancat nos obre
mentre resem feliços l'acte de contrició.

ASSAIG DE GUITARRA

Tens disset anys, una guitarra elèctrica
i un tema de Nirvana que t'enerva,
més que per l'habilitat que exigeix
per la insolència d'uns acords francs
amb els quals no te'n surts i perds els nervis.
De ràbia, estripes la partitura.
Mires els ulls del Kurt, penjat al pòster:
no s'immuta, no et dóna un cop de mà
ni deixa l'instrument per ajudar-te.
Assages sol. Amics bregats somriuen
perquè saben on és la carta oculta
que busques de l'*Smeels like teen spirit*.
La impressora vomita novament
el malèit paper que has de seguir
amb la vista i els dits... —no et cal res més?
Et sembla que tremola la guitarra
i et preguntes per què, potser de fred.
L'abraça i t'hi tornes a posar,
però ara busques el jòquer que s'amaga
per fer, del teu assaig, aprenentatge.
Ja no interrogues l'esguard de Kurt Cobain.
El busques, dintre teu, en els acords:
crits colpidors per tristos i rebels.

LONDRES, NOVEMBRE DE 1936

(Pau Casals enregistra les Suites per a violoncel de Bach)

Aquesta foto en un núvol de fum estranyament tranquil·litza.
Permet creure que sabia què havia de venir.
Volia acabar l'obra. Sentint que ben aviat
els búnquers de la Maginot no serien un refugi millor
que els preludis de Debussy, volàtils com la pols del lletsó,
que el Canal de la Mànega no es defensaria més eficaçment que
una ària de Purcell, mentre els ulans polonesos, carregant contra
els tancs d'acer, es dispersarien en l'aire amb més facilitat
i menys dolor que les masurques de Chopin.

Aquesta foto en un núvol de fum estranyament tranquil·litza.
Encara que tristos, els ulls cansats diran: per no res,
tot ha estat per no res. Després, fins i tot la victòria,
la crema de Dresden, el bombardeig de Berlín,
tan sols confirmaran, corroboraran el definitiu
triomf de la mort. Què és el que pot quedar com
a hòstia de la vida, arrencada en l'últim moment
del cor d'Alemanya encara bategant? Tan sols Bach.
La llengua aspra del violoncel vertader.

Aquesta foto en un núvol de fum estranyament tranquil·litza.
Permet creure que sabia què havia de venir.
Feia temps que sentia passes. Venien les dues
morts. Una, la de la gent, les ciutats, els jardins.
I la segona, més silenciosa – la de la fe, la filosofia,
l'art. Potser tan sols per si de cas, tot acabant
una cigarreta, tot sentint les clívelles en el cos
en lloc de les artèries de les cordes del violoncel, llegint
les línies del pentagrama com línies a la mà, seguè i tocà.

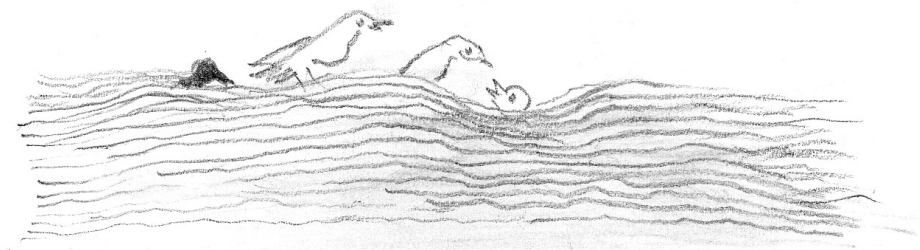
ARTUR RUBINSTEIN ENREGISTRA ELS VALSOS
DE CHOPIN

No serem nosaltres qui ballarem. Ballaran per nosaltres els arbres en el vent, els prats de juny, els ocells i les ones del mar, que abracen amb passió cada una de les pedres de la riba. Ballarà el pols sota la pell, una fulla seca rere la finestra, la ploma sobre el paper, en tonalitats, per torns: re bemoll major, do sostingut menor, la bemoll major.

No serem nosaltres qui ballarem. Ballaran per nosaltres la nostra por i la nostra angoixa, en sabates esmolades, punxegudes com talons, les puntes dels nervis en què és tan difícil mantenir l'equilibri. Ballarà la pols al terra, una cullereta en un got buit i una llàgrima en el llis i brillant parquet de la galta. No serem nosaltres qui ballarem. Ni tan sols ens ho demanaran: les espatlles del passat en les quals ens volem recolzar, es retiren amb violència, i de la mà esvelta del futur, allargada lleugerament vers nosaltres, ens queda tan sols un guant negre. Sols la falena de la foscor ballarà cada vespre més a prop de l'ull de l'espelma.

No serem nosaltres qui ballarem. Nosaltres tan sols toquem, les nostres mans enravenant-se, els pulmons marcint-se i els nostres llavis tallats. Ballaran les cordes dels intestins dels animals, les fustes en les caixes de ressonància, els metalls vibrants. Les gotes de sang i la resina, les espurnes, els àtoms de l'aire ballaran per nosaltres.

(Traducció del polonès per Xavier Farré)

EL AÑO DEL CIERVO O JUBILEO

Ha llegado hasta mí
la música que contiene el graal sellado
con la flor azul en su interior.
Melodía del deseo y del delirio
que entrega y transfigura su vida intacta,
íntegra, a los claustros
en los que la propia nieve ha sido lastimada
aunque la música persiste:
el canto de alguien virgen
que eleva su plegaria a los ángeles
con el temblor de la pureza en cada octava.

Canciones. Artesanos competentes os sugerirán el modo de trabajar la madera hasta obtener una caja que sostenga a vuestros muertos. Las canciones de dolor correrán de nuestra cuenta.

En contacto con la imagen residual de los hombres que murieron.

En combate con la tierra levantada.

VIEJO CORAZÓN

En verdad eres bueno.
No escribes versos
porque tienes un oído absoluto e
investigas a los pastores de los pueblos.
Veneras y te arrodillas cuando es oportuno.
En verdad eres bueno.
Todo el día lanzamos la jabalina.
Eres bueno.
Siempre sabes
adonde la arrojo.
¡Mi Dios, qué bueno eres!

(Traducció de l'eslovè per Pablo Juan Fajdiga)

Textos

Anton Carrera
Jordi Vintró, Marcel Ayats
José Luis García Herrera, Jaume Creus
Ramón Andrés
Carlos Vitale, Ramón Bascuñana
Álex Chico, Esteban Martínez
Josep Gerona
Jordi Badiella
Laia Noguera

Jenaro Talens
Carlos Bruselario, Quilo Martínez
Josep Maria Ripoll
Miquel Desclot
Marc Masdeu, Jordi Boladeras
Maciej Woźniak
Neus Aguado
Sergi Gros, Meta Kűsar

Dibuixos

Natividad Ayala

Aquesta *plaquette* s'ha acabat d'imprimir a Sabadell el dia 27 de febrer de 2010, a l'obrador de Grafmar, amb un tiratge de 500 exemplars.

Amb la col·laboració de:

Alliance Française

Gremi de Llibreters de Sabadell

Llibreria Tècnica, Llar del llibre, Llibreria Paes.

CASA TAULÉ